

سخاوت و بخشندگی

محمد تقی صرفی پور

بعد از حمد و سپاس خداوند حکیم و درود و صلوات بر سرور انبیاء حضرت محمد مصطفی و اهل بیت طاهرینش

یکی از فضائل اخلاقی، سخاوت و بخشندگی است. اینکه آدمی از ثروت خود به دیگران چه نیازمندان چه مهمانان ببخشی توصیه دین اسلام است. پیامبران و امامان علیهم اسلام همگی بخشنده بودند و داستان های زیادی از کرامت آنها نقل شده است. در این کتاب به آیات و روایات و داستانهایی از سخاوت پرداخته شده است.

زمستان 1401. کرمانشاه

ارزش سخاوت

قرآن می فرماید:

((وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْمَةً فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ))

مؤمنین کسانی هستند که دیگران را بر خود ترجیح داده و ایثار کرده ولو اینکه خود نیاز دارند و کسیکه از بخل خود را نگهداری نماید جزو کسانی است که رستگارند.

و ما أنفقتم من شيء فهو يخلفه و هو خير الرازقين

(سبأ ۳۹)

انچه انفاق کنید می ماند که خدا بهترین روزی رسان است.

و ما تنفقوا من خير يوف إليكم و أنتم لا تظلمون (بقره ۲۷۲)

انچه انفاق کنید به شما برمی گردد و شما مورد ظلم قرار نخواهید گرفت.

خداوند کریم است. و اکرم الاکرمین یعنی از همه کریم ها خدا کریم تر است. به همه خلق روزی می دهد درحالی که اکثر مردم با او دشمنند و اکثر مردم کره زمین بی دین هستند و نه تنها به دستورات خداوند که خالق آنهاست عمل نمی کنند بلکه مرتکب گناهان بزرگ هم می شوند ولی باز خدا روزی آنها را می دهد.

40 قالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ¹

(اما) کسی که دانشی از کتاب (آسمانی) داشت گفت: «پیش از آن که چشم بر هم زنی، آن را نزد تو خواهم آورد!» و هنگامی که (سلیمان) آن (تخت) را نزد خود ثابت و پابرجا دید گفت: «این از فضل پروردگار من است، تا مرا آزمایش کند که آیا شکر او را به جا می آورم یا کفران می کنم؟! و هر کس شکر کند، به نفع خود شکر می کند؛ و هر کس کفران نماید (به خویش زیان نموده، که) پروردگار من، غنی و کریم است!»

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ²

ای انسان، چه باعث شد که به خدای کریم بزرگوار خود مغرور گشتی (و نافرمانی او کردی).

در قرآن مجید در مورد سخاوت و بخشش بسیار تأکید شده است. خداوند می فرماید: { مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ }³ مثل کسانی که دارائی خود را در راه خدا صرف می کنند، همانند دانه‌ای است که هفت خوشه برویاند و در هر خوشه صد دانه باشد و خداوند برای هر که بخواهد آن را چندین برابر می گرداند و خدا (قدرت و نعمتش) فراخ (و از همه چیز) آگاه است».

خداوند یکی از نشانه های مهم ایمان را انفاق در راه خداوند معرفی می کند، چنانکه می فرماید: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾⁴. «آن کسانی که به دنیای نادیده باور می دارند و نماز را به گونه شایسته می خوانند و از آنچه بهره آنان ساخته ایم می بخشند».

و نیز می فرماید: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكََاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ

¹ نمل: 40

² انفطار: 6

³ بقره: 261

⁴ بقره: 3

الْمُحْسِنِينَ^۵» آن کسانی که در حال خوشی و ناخوشی و ثروتمندی و تنگدستی، به احسان و بذل و بخشش دست می‌یازند و خشم خود را فرو می‌خورند و از مردم گذشت می‌کنند و (بدین وسیله در صف نیکوکاران جایگزین می‌شوند و) خداوند (هم) نیکوکاران را دوست می‌دارد.

از آثار بسیار مهم سخاوت آمرزش گناهان و جلب رضای خدا و رسول الله *ص* و نجات از عذاب

الهی است خداوند می‌فرماید: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾^۶. کسانی که دارائی خود را در راه

خدا صرف می‌کنند و به دنبال آن منتی نمی‌گذارند و آزاری نمی‌رسانند، پاداششان نزد پروردگارشان است (و اندازه اجرشان را کسی جز خدا نمی‌داند) و نه ترسی بر آنان خواهد بود و نه اندوهگین خواهند شد. و نیز حضرت

امام علی (ع): «إِلَهِي ... لَوْ لَا مَا عَرَفْتُ مِنْ كَرَمِكَ مَا رَجَوْتُ ثَوَابَكَ، وَأَنْتَ أَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ بِتَحْقِيقِ آمَالِ الْأَمِلِينَ، وَأَرْحَمُ مَنْ اسْتَرْحِمَ فِي تَجَاوِزِهِ عَنِ الْمُذْنِبِينَ»؛^۷ خدای من! ... اگر کرم تو را نشناخته بودم، به پاداش تو امید نمی‌بستم و تو برای برآوردن آرزوهای آرزومندان، کریم‌ترین کریم‌ترین‌هایی، و در مورد گذشت از گناه‌کاران، مهربان‌ترین کسی هستی که از او رحمت خواسته شده است.

امام صادق علیه السلام

۸

سخاوت از اخلاق پیامبران و ستون ایمان است. هیچ مؤمنی نیست مگر آن که بخشنده است و تنها آن کس بخشنده است که از یقین و همت والا برخوردار باشد؛ زیرا که بخشندگی پرتو نور یقین است.

^۵ آل عمران: ۱۳۴).

^۶ بقره: ۲۶۲

^۷ مجلسی، مجد باقر، بحار الانوار، ج ۹۱، ص ۱۶۶، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ق.

^۸ مصباح الشریعه ص ۸۲ - بحار الانوار (ط-بیروت) ج ۶۸، ص ۳۵۵، ح ۱۷

السَّخَاءُ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ وَهُوَ عِمَادُ الْإِيمَانِ وَلَا يَكُونُ مُؤْمِنًا [مُؤْمِنًا] إِلَّا سَخِيًّا - وَلَا يَكُونُ سَخِيًّا إِلَّا ذُو يَقِينٍ وَهِمَّةٍ عَالِيَةٍ إِنَّ السَّخَاءَ شُعَاعُ نُورِ الْيَقِينِ - مَنْ عَرَفَ مَا قَصَدَ هَانَ عَلَيْهِ مَا بَدَلَ

• هر کس هدف را بشناسد بخشش بر او آسان شود

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:^۹

• سخاوتمند به خدا، مردم و بهشت نزدیک است

امام علی علیه السلام فرمود:

۱۰

سخاوت و شجاعت خصلت های والایی هستند که خداوند سبحان آن دو را در وجود هر کس که دوستش داشته و او را آزموده باشد می گزیند. درباره حضرت ابراهیم(ع) گفته اند که روزها روزه داشته و برای افطار گوساله ای را ذبح نموده و طعام می کرد و وقت افطار در ب خانه منتظر مهمان می شد و تا مهمان بر او وارد نمی شد افطار نمی فرمود. همچنین در باب پیامبر گرامی اسلام (ص) آمده است که: شخص عربی پیش پیامبر آمده و ردای حضرت را گرفته و کشید بطوریکه اثر کشیدن ردا بر گردن حضرت نمودار شود. سپس حضرت گفت: یا محمد به من از اموال خدا که در نزد توست بده پس حضرت به او نگاه کرده و تبسم نموده و دستور دادند که به او مالی بدهند. علی(ع) درباره سخاوت پیامبر اسلام(ص) فرمود: رسول خدا کریمترین مردم در دادن مال بود.

پیامبر(ص) فرمود: من ادب کرده خدا بوده و علی ادب کرده من است. خداوند مرا امر نمود به سخاوت و نیکی و نهی کرد مرا از بخل و ستم و مبعوضترین چیز نزد خدا بخل و بداخلاقی است. از جابر انصاری است که هر کس از پیامبر تقاضایی می کرد جواب نه از حضرت نمی شنید.

روزی مردی اعرابی وارد مدینه شده پرسید سخاوتمند ترین مردم مدینه کیست؟ امام حسین(ع) را به او معرفی نمودند و به محل حضرت راهنمایش کردند عرب وارد مسجد شده آنجناب را در حال نماز دید ایستاد و چند شعر خواند به این مضمون (اینک ناامید نشده آنکه بتو امید داشته و کوبه در خانه ات را به امید بخشش کوبیده تو

و کافی(ط-الاسلامیه) ج 4، ص 40، ح 9- بحار الأنوار(ط-بیروت) ج 70، ص 308، ح 37 **أَسْخَى قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ ، قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ ، قَرِيبٌ مِنَ**

سخاوتمند و پشتیبان بیچارگانی پدرت نابود کننده فاسقین بود اگر نبود راهنمای پدر و جدت پیکر ما را جهنم فرامی گرفت.)

امام حسین(ع) نماز را تمام کرده بقبر فرمود از مال حجاز چیزی باقی مانده عرضکرد چهار هزار دینار موجود است. دستور داد بیاور کسی که سزاوارتر به آن بوده رسید. وقتی دینارها را حاضر نمود امام(ع) دو برد خود را از تن در آورده پولها را در آنها پیچیده و بواسطه شرم و حیا دستش را از شکاف درب خارج نموده به اعرابی تقدیم کرد و این شعر را خواند:

بگیر این مقدار را و من از تو پوزش می خواهم . بدان نسبت به تو مهربانم که اگر در فردای آینده وسیله ایستادنی ما را بدست آید ثروت سرشاری بر تو ریزش خواهد کرد اما گذشت زمان خیلی تغییر پذیر است انک دست ما از نظر مالی گشاده نیست.

اعرابی پول را گرفته شروع بگریه نمود . امام فرمود شاید آنچه که دادیم کم بود. گفت: هرگز . گریه ام برای این است که چگونه سخاوتمند شما در دل خاک جای می گیرد.

شعیب بن عبدالرحمن گفت: هنگام دفن حضرت امام حسین(ع) بر پشت مبارکش اثری غیر متعارف مشاهده شد از امام سجاد(ع) سبب پیدایش آن اثر را پرسیدند فرمود: بواسطه انباهای نان و خرمائیکه بر در خانه سخاوتمندان و بیوه زنان می برد این اثر پیدا شده است.

شخصی خدمت رسول خدا(ص) آمده سؤال کرد: چه کسی از نظر ایمان فضیلت بیشتری بر مردم دارد حضرت فرمود: کسیکه از همه مردم گشاده دست تر باشد.

پیامبر(ص) فرمود: سخاوتمند به خدا و بهشت و مردم نزدیک است و از آتش دور می باشد و بخیل از خدا و مردم و بهشت دور بوده و به جهنم نزدیک است و جاهل بخشنده بهتر است نزد خدا از عابد بخیل.¹¹

همچنین حضرت رسول(ص) فرمود:

¹¹ بحار الانوار، ج 73، ص 308، ح 37

بهشت منزل سخاوتمندان است.

سخاوت کن که هر کس کو سخی بود

روا نبود که گویم دوزخی بود

درباره حضرت ابراهیم(ع) گفته اند که روزها روزه داشته و برای افطار گوساله ای را ذبح نموده و طعام می کرد و وقت افطار در ب خانه منتظر مهمان می شد و تا مهمان بر او وارد نمی شد افطار نمی فرمود.

امام صادق (ع) به یکی از حاضرین مجلس خود فرمود: تو را آگاه نکنم از چیزیکه باعث نزدیکی به خدا و بهشت می شود و از آتش جهنم دور می کند عرضکرد بفرمائید فرمود: سخاوت را پیشه کن زیرا خداوند دسته ای از مردم را بر حمت خود خلق نمود تا ایشان را مورد مغفرت و رحمت خویش قرار دهد. چنین اشخاصی را اهل احسان و منبع نیکی قرار داده. اینها مقصد و مقصود مردمند در احتیاجات خود به ایشان روی می آورند تا آنها را زنده کنند همانطوریکه باران زمین تشنه و آب ندیده را زنده می کند این دسته از مؤمنین ایمن و آسوده هستند در روز قیامت. پیامبر (ص) از خدا نقل نمود که حق تعالی می فرماید: که من از سخی عذاب قبر و شدت قیامت را رفع نمایم و سخاوتمند صبح و شام نمایم مگر آنکه آمرزیده شود و چون خدا کافر سخاوتمند را حکم به جهنم کند به مالک دوزخ میگوید که رخصب ده جهنم را عذاب او را کمتر نماید.

شعر:

نیست نکوتر ز سخاو پیشه

تجربه کردم زهر اندیشه

برگذر قافیه اینک کرم

خاصه ز بهر درم آمد کرم

قرآن فرمود: بدرستیکه نیکان در نعمت اند و بدرستیکه فاسقین در آتشند. پیامبر(ص) فرمود: سادات مردمان در دنیا سخاوتمندان هستند و سادات مردمان در آخرت اهل تقوا. در مثال آمده است که مرغ وحشی را با دام صید میتوان کرد و آدمی را با احسان و انعام.

کرم پیشه کن کادمی زاده صید

با حسان توان کرد وحشی بقید

چو دشمن کرم بیند و لطف وجود

نیاید ازو هیچ بد در وجود

مسلمان تصور نکند که همواره بایستی فردی دست بذل و بخشش از آستین بیرون کند که مال هنگفتی در اختیار داشته باشد و آدم بینوا که ثروتی ندارد بذل و بخشش او حساب نمی شود نه چنین نیست بلکه بینوا هم می تواند زیادی هزینه زندگیش را به نفع دیگران به مصرف برساند و از این کار هم دریغ نداشته باشد چه آنکه این عمل نهایت کوشش مرد تهیدست است و شکی نیست که اینگونه بخشش از مال هنگفتی که ثروتمند می کند برتر و بهتر است. لذا پیامبر(ص) فرمود: کسیکه به چیزی اشتها و تمایل داشته باشد و دست رد بسینه اشتهای خود زند و دیگری را بر خود مقدم دارد و آنچه محبوب نزد خدا می داند در اختیار او نهد خدای متعال از اعمال ناپسند او درگذرد و او را به ببخشاید.

پیامبر خدا(ص) در دعایی فرمود: «أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْكَرِيمِ الْأَكْرَمِ، يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ يَا أَلَّهُ»؛ از تو می خواهم، به واسطه نام کریم و کریم ترینت، ای کریم ترینِ کریم ترها، ای خدا-!^{۱۳}

امام علی(ع): «إِلَهِي - -»؛ خدای من! - - - اگر کَرَم تو را نشناخته بودم، به پاداش تو امید نمی بستم و تو برای برآوردن آرزوهای آرزومندان، کریم ترینِ کریم ترین هایی، و در مورد گذشت از گناه کاران، مهربان ترین کسی هستی که از او رحمت خواسته شده است-^{۱۴}

چرا خندیدی؟

شخصی اعرابی به مسجد آمد، و گفت:

13 کفعمی، ابراهیم بن علی، البلد الامین و الدرع الحصین، ص ۴۱۸، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ اول، ۱۴۱۸ق-

14 مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۹۱، ص ۱۶۶، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ق- - لَوْ لَا مَا عَزَفْتُ مِنْ كَرَمِكَ مَا زَجَوْتُ ثَوَابَكَ، وَ أَنْتَ أَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ يَتَحَقَّقُ آمَالُ الْأَمَلِينَ، وَ أَرْحَمُ مَنْ اسْتَرْحَمَ فِي تَجَاوُزِهِ عَنِ الْمُذْنِبِينَ

یا رسول الله در قیامت چه کسی به حساب مردم رسیدگی می کند؟
پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود، الله عزوجل (تبارک و تعالی جل جلاله ربی)

اعرابی **خندید** و رفت

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: **چرا خندیدی؟**

گفت: برای این که

«کریم زمانی که به قدرت برسد می بخشد»^{۱۵}

أُصُولُ الْكَرَمِ

در زیارت جامعه درباره اهل بیت (ع) می خوانیم «وَأُصُولَ الْكَرَمِ» یعنی شما منبع کرامت هستید. یعنی هر کریمی در هر زمان و مکانی از چشمه وجود اهل بیت (ع) صاحب صفت کرامت و دیگر صفات الهی می شود.

مردم چهار دسته اند!

پیامبر خدا فرمود: مردم چهار دسته هستند. یا کریمند یا سخیند یا بخیلند یا لئیمند!
اما کریم آن شخصی است که خود نمی خورد و به دیگران می بخشد. اما سخی آن فردی است که خود می خورد و به دیگران می بخشد. اما بخیل آن فردی است که خود می خورد و به دیگران نمی بخشد و اما لئیم آن شخصی است که خود نمی خورد و به دیگران هم نمی بخشد.^{۱۶}
در میان اهل بیت علیهم السلام که همه کریم بودند، امام حسن مجتبی علیه السلام به عنوان کریم اهل بیت و فاطمه معصومه سلام الله علیها به عنوان کریمه اهل بیت معروف شده اند.

ملت ایران سخاوتمند است

خوشبختانه ملت ایران مهمان نواز و سخاوتمند هستند البته کم و زیاد دارد. در استان لرستان مردم خیلی با سخاوتی دارد. روستایی در لرستان بنام گاوکش هست که علت این نام روستا این است که در

^{۱۵} مجموعه ورام: 9/1، الجزء الأول؛ «قال أعرابي يا رسول الله من يحاسب الخلق يوم القيامة قال: الله عز و جل ! قال: نجونا و رب الكعبة قال و كيف ذاك يا أعرابي قال لأن الكريم إذا قدر عفا».

^{۱۶} خوییها و بدیها بخش سخاوت

گذشته مهمان می آمد گاو برای او سر می بریدند. در خیلی از جاهای لرستان مهمان وارد منزلی می شد صاحبخانه فوراً برای او گوسفندی سر می برید. حتی اگر نیمه شب مهمان می آمد همین کار را می کردند.

سخاوت عجیب ایه الله بروجردی

مرحوم آیت الله بروجردی خیلی سخاوتمند بود. در حالات ایشان نقل شده که در بروجرد خیلی ملک پدری داشت. آقا یکی از ملک ها را می فروشد و چک پول ملک را زیر تشکشان می گذارد. یک بنده خدای فقیری هم بود که ماهانه می آمد از آقا مبلغ جزیی می گرفت. این فقیری که هر ماه می آمد از آقا مبلغی می گرفت خدمت آقا می آید آقا زیر تشک دست می کند پولی برمی دارد فکر می کند که ده تومانی است به این فقیر می دهد. فقیر هم می رود بعد می بیند چند هزار تومان پول است. می گوید آقا اشتباه کرده است آقا از این پول ها به من نمی داد. برمی گردد به آقا می گوید که آقا شتباه شده است. آقا نگاه می کند می گوید اشتباه شده اما انگار این پول قسمت شما بوده است برو خرج کن.

آری سخاوت و کریم بودن خداوند کریم نشان می دهد که مابندگان او باید رنگ خدایی را بگیریم و ماهم سخاوتمند و بخشنده باشیم و از بخل و خساست دوری کنیم.

بخل و خساست مورد مذمت و نهی اسلام قرار گرفته است.

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا^{۱۷}؛

آنان که بخل می ورزند و مردم را به بخل و ا می دارند و مالی را که خدا به آنها داده است پنهان می کنند. و ما برای کافران عذابی خوارکننده مهیا ساخته ایم البته ممکن است آنها با زبان فرمان ندهند، بلکه با عمل خود، صفت بخل را ترویج کنند و دیگران هم با دیدن امساک و بخل آنها به سوی این صفت ناپسند کشیده شوند. مسلم است کسانی که مبتلا به این بیماری روحی هستند، حتی به پدر و مادر و خویشان خود هم نیکی نخواهند کرد

ویژگی دیگر افراد بخیل آن است که آنها نعمت‌ها و امکاناتی را که خدا از فضل خود به آنها داده، و خود را به ناداری و فقر و تنگ‌دستی می‌زنند. این بدان جهت است که همیشه مخفی می‌کنند. دیگران از آنها انتظار احسان و انفاق نداشته باشند^{۱۸}

عده ای از خانواده ها از دست خساست مرد خانواده در سختی بسر می برند. خانمی که شوهرش ثروتمند بود می گفت هرچه می کنم شوهرم پول برای ترمیم دندانهایم نمی دهم و ناچارم به کمیته امداد مراجعه نمایم!

خانم دیگری می گفت شوهرم پول برای خریدلباس نمی دهد. دکتری پدرخود را تحت پوشش کمیته امداد قرار داده بود و... متأسفانه عده ای از مردم بخصوص در افراد ثروتمند هستند که خیلی خسیس و بخیلند!

درباره آغا محمدخان قاجار می گویند خیلی خسیس بود و عاقبت بر اثر خساست خود کشته شد! عبدالله مستوفی در کتاب شرح زندگانی من که یکی از منابع مهم در مطالعه دوران قاجاریه محسوب می شود، دلیل به قتل رسدن او را این گونه شرح می دهد: «در ایام محاصره شوشا، مقداری خربزه برای شاه آورده بودند که تحویل آبدار خود نموده و امر داده بود که هر وعده مثلاً نصف یک دانه از آنها را که یک ظرف می شود در سفره غذای او بگذارند. خربزه ها زودتر از حسابی که شاه داشته است تمام می شود. شاه تاریخ روز آوردن خربزه ها و این که چند دانه آن به مصرف رسیده و چند دانه آن باید باقی باشد دقیقاً تعیین می کند و از آبدار باقیمانده را مطالبه می نماید. آبدار هم نجات را در حقیقت گویی می پندارد و اعتراف می کند که با دو نفر از پیشخدمت ها آنها را خورده اند. شاه برای همین جرم، امر به کشتن هر سه نفر می دهد. بعد از آن که به خاطر او می آورند که شب جمعه است، اعدام آنها را به صبح شنبه محول می نماید و چون محکومین به تجربه می دانستند که حکم شاه استیناف پذیر نیست، شب شنبه سه نفری وارد اتاق خواب او شده کارش را می سازند و جواهرهای «سلطنتی را برداشته فرار می کنند»^{۱۹}

^{۱۸} نراقی، مجد مهدی، جامع السعادات، ج ۱، ص ۴۴۶-۴۴۸، ۴۵۴-۴۵۷، قم، اسماعیلیان، چاپ هفتم، ۱۴۲۸ق، ۱۳۸۶ش؛ معراج السعاده، ص ۴۰۵-۴۰۷، ۴۱۰-۴۱۳.

^{۱۹} شرح زندگانی من / تاریخ اجتماعی و اداری دوره قاجاریه / نوشته: عبدالله مستوفی / نشر هرمس

بخشندگی و سخاوت اهل بیت علیهم السلام

چون اهل بیت علیهم السلام وابستگی مالی و وابستگی دنیوی نداشتند، بخشش مال برایشان بسیار آسان بود و از آن لذت می بردند .

رسول خدا صلی الله علیه و آله اکثرا موقع خوردن غذا، در منزل خود را باز می گذاشتند تا اگر گرسنه ای آمد با او هم غذا شوند .

پیامبر بخشنده ترین افراد بود و نشد شخصی از حضرت درخواست کمک کند ولی رسول خدا صلی الله علیه و آله جواب منفی دهد . بلکه اگر داشتند، کمک می کردند و اگر نداشتند، می فرمود: اگر خداوند سبحان بدهد بتو می بخشم .

عبدالله بن عمر: من کسی را از پیامبر بخشنده تر و با شجاعت تر و پاکیزه تر ندیده ام .⁽¹⁾

* * *

کمک در نیمه های شب علی علیه السلام

شبها مواد غذایی را در کیسه ای گذاشته و بردوش می گذاشتند و در منزل فقراء می بردند . در حالی که آنها نمی دانستند که این مرد خیر کیست؟

حتی در جنگ شخصی از دشمنان به امام گفت که شمشیرت را بمن می بخشی؟ امام هم فوراً شمشیر خود را به او دادند .

آمده است که: مهمانی به خانه علی علیه السلام آمد و چون فقط باندازه یک نفر غذا داشتند، امام سفره انداختند و به بهانه ای چراغ را خاموش کردند و لب و دهان خود را تکان می دادند تا مهمان خیال کند که امام هم مشغول خوردن است!⁽²⁾

1. زندگانی پیامبر اسلام. - سنن النبی 398/1

2. علی علیه السلام از کعبه تا محراب. - شواهد التنزیل لقواعد التفضیل 332/2

بخشش حضرت فاطمه علیها السلام

حضرت فاطمه علیها السلام از درآمد فدک، هشتاد هزار سکه طلا درآمد داشتند که همه را به فقراء می دادند و چیزی برای خود نمی گذاشتند .

عربی نزد امام حسن علیه السلام رفت ولی قبل از اینکه درخواست خود را بگوید، امام دستور داد هرچه پول در خانه بود، آوردند . مبلغ بیست هزار درهم پول بود که همه را به آن شخص بخشیدند ! او گفت: مولایم ! چرا نگذاشتید که ابتدا مدح و ثنای شما را بگویم و تقاضای خود را مطرح کنم؟ فرمود: ما خاندانی هستیم که قبل از اینکه فقیر آبرویش ریخته شود، به او کمک می کنیم .⁽¹⁾

مهمانخانه امام حسن علیه السلام در مدینه پذیرای افراد فقیر و غریب بود.

حضرت چندبار هرچه داشتند بخشیدند و...

بخشش امام حسین علیه السلام

روزی کنیز امام حسین علیه السلام یک شاخه ریحان به امام هدیه کرد . امام در مقابل او را آزاد فرمود .

همچنین امام در حال نماز بودند که عربی آمد و اشعاری خواند . امام نماز را تمام کردند و به قنبر فرمودند: از مال حجاز چقدر مانده است؟

گفت: پنج هزار درهم . امام دستور داد بیاورند و همه را به او بخشیدند .⁽²⁾

بخشش امام سجاد علیه السلام

امام سجاد علیه السلام در مدت عمرشان هزار برده آزاد کردند .

وقتی امام روزه می گرفتند، دستور می دادند که گوسفندی را پخته و گوشت آنرا بین فقرا تقسیم کنند و خود با نان و خرما افطار می نمودند .

امام، هزینه بیش از صد خانواده را در مدینه به عهده داشتند و . . .

بخشش ها و هدایای امام باقر علیه السلام بین پانصد درهم تا ششصد هزار درهم بود . و امام از بخشیدن زیاد ملول نمی شد . و هرگز شنیده نشد که فقیری در خانه امام بیاید و جواب

1 . جایگاه اهل بیت علیهم السلام در جهان هستی .

2 . جایگاه اهل بیت علیهم السلام در جهان هستی .

حقیر آمیز بشنود بلکه بدستور حضرت، فقیر را با بهترین نام جواب می دادند .⁽¹⁾

معلی بن خنیس می گوید:

دیدم که امام صادق علیه السلام با کیسه ای بردوش به جائی می رود . اجازه گرفتم که ایشان را همراهی کنم . با حضرت به محله فقراء رفتیم و امام بر بالای سر آنان که همگی در خواب بودند، مقداری غذا

می گذاشت . من پرسیدم که اینها شیعه هستند؟ امام فرمود: اگر شیعه بودند که ما هرچه داشتیم حتی نمکمان را با آنها نصف می نمودیم .⁽²⁾

ابوجعفر خثعمی گوید:

امام صادق علیه السلام کیسه ای پول بمن داد و فرمود:

این را به فلان سید بده ولی نگو چه کسی آن را داده است .

منهم آن را به شخصی که امام معرفی کرده بود دادم . او گفت: خداوند سبحان جزای خیر به این کسی که همیشه بمن کمک کند، بدهد ولی جعفر بن محمد حتی یک درهم هم بمن کمک نمی کند!⁽³⁾

بخشش امام کاظم علیه السلام

کیسه های هدیه امام کاظم علیه السلام از بس زیاد بود، مثل زدن بود . امام شبها زنبیل را از غذا و پول پر می کردند و بطور ناشناس برای فقیران می بردند .

آن امام در مدت عمرشان هزار برده آزاد نمودند .

در روز عید نوروزی بود که منصور دستور داد امام کاظم علیه السلام در کاخ او بنشیند و مردم و مسئولین برای تبریک نزد امام بروند .

هر که می آمد هدیه ای هم می آورد . پیرمردی آمد و گفت: من چیزی ندارم که هدیه بدهم . ولی جدم در مصیبت جد شما چند بیت سروده است که آنها را تقدیم می کنم . سپس ابیاتی را خواند . امام فرمود: هدیه تو را قبول کردم . بنشین ! خداوند سبحان بتو

1. منتهی الامال، ج 2. بحار الانوار 290/46

2. منتهی الامال، ج 2، ص 244.

3. منتهی الامال، ج 2، ص 244.

برکت بدهد. سپس امام درباره هدایایی که آورده بودند از خلیفه کسب تکلیف کردند و منصور هم آن‌ها را به امام واگذار کرد.

امام همه آن هدایا را به پیرمرد بخشیدند.⁽¹⁾

بخشش امام رضا علیه السلام

هرگاه برای امام رضا علیه السلام سفره می‌انداختند، امام ابتدا ظرف غذایی برای فقرا می‌فرستادند و می‌فرمودند: «فلاقتحم العقبة» یعنی کسانی از قیامت نجات می‌یابند که برده آزاد کنند یا به یتیم اکرام نمایند.⁽²⁾

شخصی از خراسان، خدمت امام رضا علیه السلام عرض کرد که من در شهرم وضع مالی خوبی دارم ولی در اینجا پولم را گم کرده‌ام. شما بمن قرض بدهید تا من وقتی به شهرم رسیدم، از طرف شما آنرا صدقه بدهم؟

امام داخل اطاق خصوصی‌شان رفتند و سپس در حالی که در دستشان کیسه بود و آنرا از لای در اطاق بیرون آورده بودند، فرمودند: آن مرد خراسانی کجاست؟ او گفت: اینجا هستم. امام آن مبلغ را به او دادند و فرمودند لازم نیست از طرف ما صدقه بدهی.

وقتی خراسانی رفت، امام آمدند و نشستند . یک نفر سؤال کرد که چرا پول را از لای در به او دادی دو صورت خود را از او پوشانید؟ فرمود: بخاطر اینکه مبدا حالت خواری و کوچکی را در او بینم (3).

امام رضا علیه السلام در روز عرفه، تمام دارائی خود را بخشیدند . وزیر مأمون گفت: این گونه بخشش غرامت است ! امام فرمود: خیر بلکه غنیمت است . و هرگز چیزی را که بوسیله آن بدنبال پاداش و ثواب و کرامت هستی، ضرر نشمار!⁽⁴⁾

سخاوت امام هادی علیه السلام

روزی شخصی نزد امام هادی علیه السلام رفت و اظهار نمود که بدهی زیادی دارم و درخواست کمک کرد .

1 . منتهی الامال، ج 2، ص 340.

2 . منتهی الامال، ج 2، ص 463.

3 . منتهی الامال، ج 2، ص 466.

4 . ستارگان درخشان، ج 10، ص 19.

امام به او فرمود: من کاری را می خواهم که تو انجام دهی و تو را قسم می دهم که امتناع نکنی !
گفت: امتناع نخواهم کرد .

امام کاغذی نوشتند مبنی بر اینکه این شخص مبلغی از امام طلبکار است . سپس به او گفتند وقتی عده‌ای از مردم نزد من هستند، این کاغذ را بیاور و طلب خودت را از من بخواه !

او این کار را کرد و خلیفه هم بوسیله جاسوسانش خبردار شد و کیسه‌ای پول برای امام فرستاد و امام هم آن را به او داد .⁽¹⁾

محمد بن علی بن ابراهیم گوید: من و پدرم برای گرفتن کمک مالی نزد حضرت رفتیم . پدرم می‌گفت: ای کاش امام پانصد درهم بمن بدهد تا با دویست درهم لباس بخرم و دویست درهم به طلبکارها بدهم و صد درهم برای سایر مخارج داشته باشم . من هم در دل خود گفتم ای کاش امام بمن سیصد درهم بدهد تا با صد درهم الاغی بخرم و با صد درهم لباس تهیه کنم و بقیه را برای سایر مخارج بگذارم .

ما خدمت امام علیه‌السلام مشرف شدیم و سپس با امام علیه‌السلام خدا حافظی کردیم و موقع خارج شدن از خانه امام، خدمتکار حضرت دو کیسه پول آورد و یکی را به پدرم داد و گفت: پانصد درهم در آنست که دویست درهم برای لباس و دویست درهم برای طلبکارها و صد درهم برای خودت ! و کیسه‌ای هم بمن داد و گفت: صد درهم برای خرید الاغ و صد درهم برای سایر مخارج!⁽²⁾

کرامت امام عسکری علیه‌السلام

ابوهاشم جعفری گوید:

با امام حسن عسکری علیه‌السلام بصورت سواره جایی می‌رفتیم . من در دل با خود می‌گفتم: موقع پرداخت قرضه‌هایم رسیده و من پولی برای پرداخت ندارم و نمی‌دانم چکنم؟

ناگاه امام برگشت و فرمود: خدا اداء می‌کند . سپس همانطور که سواره بود خم شد و با

1. ستارگان درخشان، ج 12، ص 35.

2. ستارگان درخشان، ج 13، ص 18.

تازیانه خطی روی زمین کشید و فرمود: پیاده شو و بردار! من پیاده شدم و دیدم تکه‌ای طلا است. آنرا برداشتم و سوار شدم. و با خود گفتم: قرضم جور شد ولی ای کاش برای خرج زمستانم هم پولی داشتم!

ناگاه دوباره امام برگشت و فرمود: خدا ادا می‌کند و مانند گذشته دوباره خم شد و خطی کشید و فرمود: پیاده شو و بردار! من پیاده شدم و قطعه طلا را برداشتم.⁽¹⁾

کرامتهایی از آقا امام زمان «عج»

دوباره بخشش‌های امام عصر «عج» داستانهای عجیبی در تاریخ ذکر شده که چگونه امام به مقروضین و نیازمندان کمک می‌کنند که در کتب تاریخ و معجزات و کرامات امام عصر «عج» از آنها یاد شده است.

بردباری و صبر و تواضع اهل بیت علیهم السلام

اهلیت از همه بردبارتر و صبورتر و خوش اخلاق‌تر بودند.

خدمتکار پیامبر صلی الله علیه و آله می‌گوید:

من ده سال در خانه پیامبر بودم. یکبار نشد که حضرت بمن بگوید چرا اینکار را نکردی و یا چرا این کار را کردی؟

یکشب که برای افطار حضرت مقداری شیر آماده شده بود، پیامبر دیر بمنزل آمدند و من بخیال اینکه جایی مهمان هستند، افطاری حضرت را خوردم! وقتی پیامبر آمدند از همراهانش پرسیدم که آیا حضرت افطار کرده‌اند؟ گفتند نه! هنوز چیزی نخورده‌اند. من بسیار نگران شدم که اگر حضرت افطاری خود را بخواند، من چه کنم؟ اما گویا پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌دانست لذا چیزی نفرمود و آب افطار نمودند!⁽²⁾

1. جایگاه اهل بیت علیهم‌السلام در جهان هستی. -بحارالانوار 259/50

2. زندگانی پیامبر اسلام.

عاقبت حاتم طائی چه میشود؟

درباره حاتم طائی بخشنده عرب نقل شده که روز قیامت او را جهنم می‌برند چون کافر بوده و بهشت بر کافر حرام است ولی خداوند به آتش دستور می‌دهد که بترسان! ولی نسوزان!

پیامبر(ص) می‌فرمایند از گناه و لغزش انسان‌های باسقاوت چشم‌پوشی کنید زیرا خداوند روزی دست آنها را گرفته و هدایت خواهد کرد،

در معراج السعاده ملای نراقی آمده است:

ضد صفت بخل، «سقاوت» است و آن از ثمره زهد و بی مبالاتی به دنیا است و مشهورترین صفات پیغمبران خدا و معروف ترین اخلاق اصفیا و اولیاء است از معالی اخلاق، و صاحب آن پسندیده اهل آفاق است.

چنان که حضرت امیرالمومنین علیه السلام فرمود که «من جاد ساد» یعنی «هر که جود ورزید بزرگ گردید».

فریدون فرخ فرشته نبود

ز مشک و ز عنبر سرشته نبود

به داد و دهش یافت آن نیکوئی

تو داد و دهش کن فریدون توئی

از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم مروی است که «سقاوت درختی است از درختهای بهشت، که شاخهای خود را بر زمین آویخته است پس هر که یکی از آن شاخها را بگیرد، او را به بهشت می کشد» و فرمود که «سخی به خدا نزدیک، و به دلهای مردم نزدیک، و به بهشت نزدیک، و

از آتش جهنم دور است» و فرمود که «خداوند عالم، مباحات می کند ملائکه را به کسی که اطعام مردمان کند» و فرمود: «خدا را بندگانی چند است که نعمت خود را مخصوص ایشان می گرداند، تا نفع به بندگان خدا رسانند پس هر کدام از ایشان که بخل نمایند در این منافع، خدا نعمت را از او به «دیگری نقل می کند».

تو با خلق نیکی کن ای نیکبخت

که فردا نگیرد خدا بر تو سخت

و فرمود که «بهشت خانه اهل سخاوت است» و فرمود: «جوان سخی گناهکار، در نزد خدا محبوبتر است از پیر عابد بخیل» و از آن حضرت مروی است که «سخی را اهل آسمان ها دوست می دارند و اهل زمینها دوست دارند و طینت او از خاک پاک سرشته شده و آب چشم او از آب کوثر خلق شده و بخیل را اهل آسمانها و زمین ها دشمن دارند و خلقت او از خاک کثیف چرک آلود خلق شده و آب چشم او از آب عوسج مخلوق شده» «جمعی از اهل یمن بر حضرت فخر ذوالمنن وارد شدند و در میان ایشان مردی بود که بسیار سخن آور و حراف، و در گفتگو از همه عظیم تر، و مبالغه او در مباحثه با جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و حجت گرفتن بر آن سرور از همه بیشتر بود و به حدی مبالغه نمود که آن حضرت خشمناک گردید و رنگ مبارکش متغیر گشت و رنگ پیشانی منورش پیچیده شد و چشم بر زمین انداخت، که جبرئیل آمد و گفت: خدایت سلام می رساند و می گوید که این مرد از اهل سخاوت، و نان ده است پس خشم آن حضرت فرونشست و سر بالا کرد و فرمود که: اگر نه این بود که مرا جبرئیل خبر داد که تو سخی نان دهی، ترا از خود می راندم و عبرت دیگران می کردم آن مرد گفت که خدای تو سخاوت را دوست دارد؟ فرمود: بلی آن مرد گفت:

«اشهد ان لا اله الا الله و اشهد انك لرسول الله» به خدائی که تو را به حق برانگیخته است که هرگز احدی را از مال خود محروم برنگردانیدم مروی است که «چون حضرت موسی علیه السلام بر سامری دست یافت، خطاب عزت رسید که او را مکش، زیرا که او سخی است» و بالجمله فضیلت سخا، خود ظاهر و روشن، و صاحب آن در نزد خالق و خلق محبوب و مستحسن، و در دنیا در اکرام و اعزاز، و در عقبی سرافراز است و کدام عاقل، سرافرازی دو جهان را از دست می دهد و جمادی چند بر روی هم می نهد؟

بیا تا خوریم آنچه داریم شاد

درم بر درم چند باید نهاد

درین باغ رنگین درختی نرست

که ماند از قفای تبر زین درست

ایثار، بالاترین مرتبه سخاوت: و مخفی نماند که بالاترین مراتب سخاوت، ایثار است، ... »

چهار نفر قصد ترور پیامبر خدا را داشتند. ولی دستگیر شدند. به آنها گفته شد اگر مسلمان شوید ازادید والا کشته میشوید. آنها قبول نکردند اسلام بیاورند. سه نفرشان کشته شدند ناگاه پیامبر چهارمی را بخشید و فرمود:

.. جبرئیل بمن خبر داد که تودارای پنج خصلت خوب هستی که خدا و رسول آنها را دوست دارند. یکی اینکه راستگو هستی. دوم اینکه شجاع می باشی. سوم اینکه سخاوتمندی. چهارم اینکه باغیرتی و پنجم اینکه قناعت داری.²⁰

شخصی نزد معاویه از علی علیه السلام بدگویی کرد و گفت او بخیل ترین فرد است! معاویه گفت مادرت بغزایت بنشیند اگر علی علیه السلام دو انبار یکی طلا و یکی کاه داشته باشد اول انبار طلارا صدقه می دهد...

در جنگ شخصی از دشمنان به امام گفت که شمشیرت را بمن می بخشی؟ امام هم فوراً شمشیر خودرا به او دادند.

آمده است که: مهمانی به خانه علی (ع) آمد و چون فقط باندازه یک نفر غذا داشتند، امام سفره انداختند و به بهانه ای چراغ را خاموش کردند و لب و دهان خودرا تکان می دادند تا مهمان خیال کند که امام هم مشغول خوردن است! «از کعبه تا محراب»

رسول خدا (ص) اکثراً موقع خوردن غذا، در منزل خودرا باز می گذاشتند تا اگر گرسنه ای آمد با او هم غذا شوند.

پیامبر بخشنده ترین افراد بود و نشد شخصی از حضرت درخواست کمک کند ولی رسول خدا (ص) جواب منفی دهد. بلکه اگر داشتند، کمک می کردند و اگر نداشتند، می فرمود: اگر خدا بدهد بتو می بخشم...

اگر تو را بدنیا فرستم....

مروست که خداوند به جبرئیل وحی فرمود: که اگر تو را بدنیا فرستم و از اهل دنیا گردانم چه عملی انجام می دهی گفت: یا رب تو دانائی لکن سه عمل نمایم خانواده پر فرزند را کمک می کنم به انفاق بر آنها و عیب خلق پیوشم تا که از بندگانت کسی شرمسار نگردد و تشنه را سیر آب نمایم.

مردی که هیچوقت مهمان منزلش نمی آمد....

آورده اند که در زمان پیامبر(ص) مردی از صحابه هیچوقت مهمان قبول نمی کرد لذا رسول خدا به او عتاب فرمود عرضکرد یا رسول الله زنی دارم که اگر مهمان به منزل ببرم تا یکسال با من دعوا کند فرمود: برو و طعامی مهمیا گردان که امشب من مهمان شما هستم مرد بخانه رفته و به زن گفت که امشب رسول خدا مهمان ما است زن گفت چون طعامی که لایق رسول خدا باشد نداریم به حضرت بگو وقت دیگر بیاید مرد گفت نمی توانم زیرا خود حضرت فرموده امشب می آیم پس زن قبول ننمود لذا مرد خود غذائی درست کرد پس چون شب شد رسول خدا تشریف آورده و طعام تناول فرمودند و رفتند زن گفت ای مرد به پیامبر شکایت مراکردی گفت نه از کجا می گویی گفت از آنجا که رسول خدا از طعام ما هیچ نخورد مرد گفت طعام خورد زن گفت عجب دیدم که رسول خدا وقتی وارد منزل ما شد نان در دامنش بود و چون بیرون رفت ماران و گژدمان بدامنش آویخته بیرون برد مرد گفت من اینها را ندیدم پس برخواسته به خدمت حضرت رفتند و داستان را گفتند حضرت فرمودهمسرت راست می گوید آن نان را که همراه من بود روزی من بود که با من می آمد و آن ماران گناهان شما بودند که بیرون بردم و شما را پاک کردم.²¹